I sag 13/61

angående en anmodning, som i medfør af EØF-traktatens artikel 177 af appelretten i Haag, anden afdeling, ved dom af 30. juni 1961 (101 R/60) er indgivet til De europæiske Fællesskabers Domstol for i sagen mellem

SELSKABET KLEDINGVERKOOPBEDRIJF DE GEUS EN UITDENBOGERD, Rotterdam, ved advokat P. H. Hoogenbergh

appellant,

og

1. ROBERT BOSCH GMBH, Stuttgart

2. A/S MAATSCHAPPIJ TOT VOORTZETTING VAN DE ZAKEN DER FIRMA WILLEM VAN RIJN, Amsterdam, som befuldmægtiget J. F. A. Verzijl

appelindstævnte,

at opnå en præjudiciel afgørelse »af spørgsmålet, om det eksportforbud, som Robert Bosch GmbH, Stuttgart, har pålagt sine aftagere, og som disse kontraktligt har accepteret, i medfør af EØF-traktatens artikel 85, stk. 2 er uden retsvirkninger for eksporten til Nederlandene«,

afsiger

DOMSTOLEN

sammensat af: præsidenten A. M. Donner, afdelingsformændene O. Riese og J. Rueff og dommerne L. Delvaux og CH. L. Hammes,

generaladvokat: M. Lagrange
justitssekretær: A. Van Houtte

følgende

DOM

Præmisser

A — Vedrørende Domstolens kompetence

Parterne Bosch og van Rijn og regeringen for Den franske Republik har som følge af, at der er indgivet kassationsanke mod den dom, hvori anmodningen fra appelretten i Haag er indeholdt, udtrykt tvivl om, hvorvidt denne anmodning kan danne grundlag for en præjudiciel afgørelse;

denne tvivl begrundes med en fortolkning af traktatens artikel 177, hvorefter en sådan anmodning kun skulle kunne danne grundlag for en afgørelse, hvis dommen eller kendelsen herom har fået retskraft;

denne fortolkning finder ingen støtte i artikel 177's ordlyd; det overses desuden herved, at den nationale lovgivning, der gælder for den ret, som anmoder om præjudiciel afgørelse, og Fællesskabsretten udgør to adskilte og forskellige retsordener;

ligesom traktaten ikke forbyder den nationale kassationsret at tage stilling til appellen men overlader prøvelsen af, hvorvidt den kan antages til realitetsbehandling, til den interne ret og den nationale dommers bedømmelse, således er Domstolens kompetence ifølge traktaten kun betinget af, at der foreligger en anmodning i henhold til artikel 177, uden at Fællesskabets Domstol behøver at undersøge, om den nationale dommers afgørelse er blevet retskraftig efter nationale regler;

endvidere gør såvel parterne Bosch og van Rijn som regeringen for Den franske Republik gældende, at anmodningen fra appelretten i Haag ikke kan danne grundlag for en præjudiciel afgørelse, fordi den ikke er begrænset til et rent fortolkningsspørgsmål i artikel 177's betydning men i virkeligheden, som det fremgår af dens formulering, har til formål at lade Domstolen træffe afgørelse om anvendelsen af traktaten på et konkret tilfælde;

traktaten foreskriver imidlertid hverken udtrykkeligt eller stiltiende, i hvilken form den nationale domsmyndighed skal forelægge sin anmodning om en præjudiciel afgørelse;

da udtrykket »fortolkningen af denne traktat« i artikel 177 selv kan være genstand for fortolkning, står det den nationale dommer frit at formulere sin anmodning på en konkret og enkel måde, hvorved det overlades til Domstolen at sørge for, at afgørelsen på grundlag af nævnte anmodning kun træffes inden for grænserne af dens kompetence, dvs. udelukkende i det omfang anmodningen indeholder spørgsmål om fortolkning af traktaten;

den foreliggende anmodnings konkrete formulering giver mulighed for klart at udskille de deri indeholdte fortolkningsspørgsmål;

regeringen for Den franske Republik gør endvidere gældende, at Domstolen, så længe de i traktatens artikel 87 omhandlede forordninger ikke er udstedt, ikke kan udtale sig om fortolkningen af artikel 85, fordi anvendelsen af denne bestemmelse indtil da alene henhører under de nationale myndigheder;

dette anbringende kan ikke lægges til grund;

selv under forudsætning af, at anvendelsen af traktatens artikler 85 ff henhørte under de nationale myndigheder, ville artikel 177, som vedrører traktatens fortolkning,

ikke desto mindre stadig være anvendelig, således at den nationale dommer alt efter omstændighederne havde beføjelse eller pligt til at anmode om en præjudiciel afgørelse;

denne slutning støttes såvel af ordlyden som af meningen i artikel 177; dels indeholder denne bestemmelse nemlig intet forbehold vedrørende artiklerne 85 ff, dels er en sådan harmonisering af retspraksis, som artikel 177 har for øje, særlig påkrævet, hvor traktatens anvendelse er overladt de nationale myndigheder;

følgelig er Domstolen kompetent til at træffe afgørelse på grundlag af den foreliggende anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til traktatens artikel 177.

B — Vedrørende realiteten

Ved dommen fra appelretten i Haag rejses spørgsmålet, om artikel 85 har været anvendelig fra traktatens ikrafttræden;

principielt er svaret herpå bekræftende;

Traktatens artikler 88 og 89, der tillægger henholdsvis de nationale myndigheder og Kommissionen beføjelser med hensyn til anvendelsen af artikel 85, forudsætter, at denne bestemmelse er anvendelig fra traktatens ikrafttræden;

artiklerne 88 og 89 kan imidlertid efter deres beskaffenhed ikke sikre en sådan fuldstændig anvendelse af artikel 85, at disse bestemmelser i sig selv kan tillade den slutning, at artikel 85 har fuld virkning fra traktatens ikrafttræden, og især at den i stk. 2 nævnte ugyldighed indtræder i alle de tilfælde, som falder ind under definitionen i stk. 1, og for hvilke der endnu ikke er afgivet en erklæring efter stk. 3;

artikel 88 foreskriver nemlig kun, at medlemsstaternes myndigheder træffer afgørelse om kartellers tilladelighed, når disse forelægges til staternes godkendelse inden for rammerne af den gældende nationale konkurrenceret;

skønt der i artikel 89 tillægges Kommissionen en generel tilsyns- og kontrolbeføjelse, bemyndiges den kun til at konstatere eventuelle overtrædelser af artiklerne 85 og 86, uden at der gives den beføjelse til at afgive de i artikel 85, stk. 3 nævnte erklæringer;

endelig indeholder ingen af de to artikler overgangsbestemmelser vedrørende de karteller, der bestod på tidspunktet for traktatens ikrafttræden;

det skal i øvrigt fastslås, at forfatterne til den første forordning om anvendelse af traktatens artikler 85 og 86 (EFT-specialudgave 1959-1962, s. 81; org. ref. JO s. 204/62) er gået ud fra samme opfattelse;

det fremgår nemlig af forordningens artikel 6, stk. 2, sammenholdt med artikel 5, stk. 1, at Kommissionen stadig kan afgive erklæringer i medfør af artikel 85, stk. 3 for de karteller, som bestod ved nævnte forordnings ikrafttræden, og at den i så henseende endog er bemyndiget til at give erklæringerne tilbagevirkende kraft, selv for tiden forud for kartellets anmeldelsesdato;

heraf følger, at forordningens forfattere ligeledes må have forudset, at der på tidspunktet for den nævnte forordnings ikrafttræden ville bestå karteller, som artikel 85, stk. 1 fandt anvendelse på, men om hvilke der endnu ikke var truffet nogen beslutning i henhold til stk. 3, uden at kartellerne af denne grund ville være ugyldige eo ipso;

en modsat fortolkning ville føre til den uantagelige konsekvens, at visse karteller først havde været ugyldige igennem flere år, uden at nogen myndighed på noget tidspunkt havde fastslået denne ugyldighed, og at ugyldigheden så senere blev bragt til ophør med tilbagevirkende kraft;

i det hele taget ville det være i strid med det almindelige retssikkerhedsprincip — et retsprincip der skal overholdes ved traktatens anvendelse — at frakende visse aftaler retsvirkninger, endnu før det er blevet muligt at fastslå, hvilke aftaler artikel 85 finder anvendelse på i sin helhed;

i overensstemmelse med ordlyden i artikel 85, stk. 2, der nævner aftaler eller vedtagelser, »som er forbudt i medfør af denne artikel«, og som hermed synes at betragte artiklens første og tredje stykke som et udeleligt hele, må det derfor antages, at ugyldigheden, indtil den første forordning om anvendelse af traktatens artikler 85 og 86 trådte i kraft, kun angik aftaler og vedtagelser, der af medlemsstaternes myndigheder i medfør af artikel 88 var blevet anset for at falde ind under artikel 85, stk. 1 og for ikke at kunne fritages for forbudet i henhold til artikel 85, stk. 3, eller med henblik på hvilke Kommissionen havde truffet den i artikel 89, stk. 2 nævnte beslutning;

da appelretten i Haag i sin forelæggelsesdom ikke nærmere har kunnet angive det tidspunkt, der er relevant for afgørelsen af, hvorvidt den pågældende aftale er ugyldig, må dette spørgsmål også undersøges med hensyn til perioden efter forordningens ikrafttræden;

med hensyn til de aftaler og vedtagelser, som bestod ved forordningens ikrafttræden, indtræder ugyldigheden ikke, blot fordi de falder ind under artikel 85, stk. 1;

disse aftaler og vedtagelser skal betragtes som gyldige, når de falder ind under forordningens artikel 5, stk. 2. De skal betragtes som foreløbigt gyldige, når de, uden at henhøre under denne bestemmelse, er anmeldt til Kommissionen i henhold til forordningens artikel 5, stk. 1;

gyldigheden er ikke endelig, eftersom den i artikel 85, stk. 2 omtalte ugyldighed indtræder, når medlemsstaternes myndigheder udøver den beføjelse, som er tillagt

dem ved traktatens artikel 88, og som er opretholdt i forordningens artikel 9, til at anvende artikel 85, stk. 1 og til at erklære visse aftaler eller vedtagelser for forbudt;

såfremt Kommissionen nægter at vedtage en beslutning i henhold til artikel 85, stk. 3 med henblik på aftaler og vedtagelser, som falder ind under denne artikel, bevirker dette, at disse er ugyldige at regne fra forordningens ikrafttræden;

forordningens artikel 7 giver imidlertid Kommissionen mulighed for — selv om aftalen eller vedtagelsen ikke i medfør af artikel 85, stk. 3 kan fritages fra forbudet — at begrænse virkningen af forbudet i artikel 85, dvs. ugyldigheden, til et bestemt tidsrum, når de pågældende er rede til at bringe aftalerne eller vedtagelserne til ophør eller ændre dem;

denne bestemmelse i forordningens artikel 7 giver kun mening, hvis der ikke indtræder ugyldighed, så længe Kommissionen ikke har truffet afgørelse om de aftaler og vedtagelser, der er anmeldt til den, eller så længe medlemsstaternes myndigheder ikke har erklæret, at artikel 85 finder anvendelse;

anmodningen fra appelretten i Haag drejer sig om, hvorvidt det eksportforbud, som selskabet Robert Bosch i Stuttgart har pålagt sine aftagere, og som er accepteret af disse, falder ind under traktatens artikel 85, stk. 1;

dette spørgsmål kan ikke betragtes som et rent spørgsmål om fortolkning af traktaten, da den sammenhæng, hvori dette summariske forbud forekommer, ikke er gengivet for Domstolen. Den kan derfor ikke træffe afgørelse herom uden at foretage en forudgående undersøgelse; en sådan undersøgelse har Domstolen ikke kompetence til, når den træffer afgørelse i henhold til traktatens artikel 177;

under disse omstændigheder må Domstolen begrænse sig til at fastslå, at det ikke er udelukket, at de eksportforbud, som appelretten omtaler, falder ind under definitionen i artikel 85, stk. 1, og især under udtrykket »aftaler . . ., der kan påvirke handelen mellem medlemsstater . . .«;

selv om disse forbud skulle falde ind under artikel 85, stk. 1, kan det i øvrigt ikke uden videre antages, at artikel 4, stk. 2 i den første forordning om anvendelse af traktatens artikler 85 og 86 finder anvendelse på dem, således at de i medfør af forordningens artikel 5, stk. 2 skulle være fritaget for anmeldelse og derfor måtte betragtes som gyldige;

ifølge artikel 4, stk. 2, nr. 1) falder aftaler, som vedrører ind- eller udførsel mellem medlemsstater, nemlig ikke ind under anmeldelsesfritagelsen, mens eksportforbudet på sin side har andre virkninger end de i artikel 4, stk. 2, nr. 2) nævnte og et andet sigte end det i bestemmelsens nr. 3) angivne.

På grundlag af disse præmisser,

kender

DOMSTOLEN

med hensyn til den anmodning em en præjudiciel afgørelse i henhold til EØF-traktatens artikel 177, som af appelretten i Haag ved skrivelse af 10. juli 1961 er forelagt Domstolen, for ret:

1. Indtil ikrafttrædelsen af den i traktatens artikel 87, sammenholdt med artikel 85, stk. 3, nævnte forordning indtræder virkningerne af artikel 85, stk. 2 kun for de aftaler og vedtagelser, om hvilke medlemsstaternes myndigheder i medfør af traktatens artikel 88 udtrykkeligt har fastslået, at de falder ind under artikel 85, stk. 1, og at de ikke kan fritages efter stk. 3, eller om hvilke Kommissionen ved en i henhold til artikel 89, stk. 2 vedtaget beslutning har fastslået, at de strider mod artikel 85.

2. De øvrige aftaler og vedtagelser, der falder ind under forbudet i artikel 85, stk. 1, og som allerede bestod ved ikrafttrædelsen af den første forordning om anvendelse af traktatens artikler 85 og 86, skal, hvis de er rettidigt anmeldt i henhold til denne forordnings artikel 5, kun betragtes som ugyldige, for så vidt som Kommissionen bestemmer, at de ikke kan føre hverken til en beslutning efter artikel 85, stk. 3 eller til en anvendelse af forordningens artikel 7, stk 1, eller medlemsstaternes myndigheder gør brug af de beføjelser, som traktatens artikel 88, sammenholdt med forordningens artikel 9, tillægger dem.

3. De aftaler og vedtagelser, der falder ind under forbudet i artikel 85, stk. 1, og som, skønt de bestod allerede ved denne forordnings ikrafttræden og ikke henhører under artikel 5, stk. 2, ikke er rettidigt anmeldt i henhold til artikel 5, stk. 1 i den første forordning om anvendelse af traktatens artikler 85 og 86, er ugyldige fra tidspunktet for forordningens ikrafttræden.

4. Der kan ikke træffes præjudiciel afgørelse om anmodningens øvrige indhold.

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 6. april 1962.

A. Van Houtte
Justitssekretær

A. M. Donner
Præsident